

1918 – ŘÁD FRANTIŠKA JOSEFA I. NA CIVILNÍ STUZE

Instituce:	Historické muzeum Národního muzea
Lokalita:	Vídeň
Datace:	počátek 20. století
Vydavatel:	V. Mayer's & Söhne
Materiál:	smalt, zlacená bronz
Technika:	kombinovaná
Rozměr:	3,1 × 6 cm
Inventární číslo:	H2-36545

Řád Františka Josefa I. (18. 8. 1830 – 21. 11. 1916), vznikl v prosinci roku 1849 a byl rakouským záslužným řádem. Na černě smaltovaném rakouském orlovi je položen zlatý, červeně smaltovaný rytířský kříž, převýšený císařskou korunou. Orel drží v zobáčích zlatý řetěz s nápisem VIRIBUS UNITIS (*Společnými silami*). V středovém medailonu bílé barvy se nachází zlaté iniciály zakladatele. K řádu náležely i řetízky nošené k civilnímu oděvu.

Otázky k zamyšlení:

1. Která současná státní vyznamenání znáte? Kdo a kdy je zpravidla uděluje?
2. Jaký je nejznámější řád udělovaný rodem Habsburků (jeho nositelem byl např. Vilém z Rožmberka)? Vyjmenujte některé další evropské řády.

1918 – PODOBENKA

Instituce:	Historické muzeum Národního muzea
Lokalita:	Rakousko-Uhersko
Datace:	1914 – 1918
Materiál:	papír
Technika:	fotografický proces, rukopis
Rozměr:	13,9 × 8,9 cm
Inventární číslo:	Sbírka NM 036

Tuto podobenku poslal z fronty domů voják Václav své ženě chvíli před tím, než byl nucen se přesunout na jiné stanoviště. Posílání obdobných podobenek bylo, vedle předtištěných dopisnic a ručně psaných dlouhých dopisů, běžnou praxí. Václav v dopise píše „*Milá Anežko, přijmi prosím ode mě mnoho srdečných pozdravů a vzpomínek na Tebe. Co v létě děláš? Tady Ti zasílám svoji podobenku s mými kamarády. Zítřka večer jedeme pryč, ale nic si z toho nedělej...*“

Otázky k zamyšlení:

1. V čem byly hlavní rozdíly tzv. *Velké války* a předchozích konfliktů? Proč přinesla 1. světová válka tolik obětí a výrazným způsobem změnila geografickou i morální podobu Evropy?
2. Co byly tzv. „*Růžové lístky*“?

1918 – KLOBOUK ITALSKÉHO LEGIONÁŘE

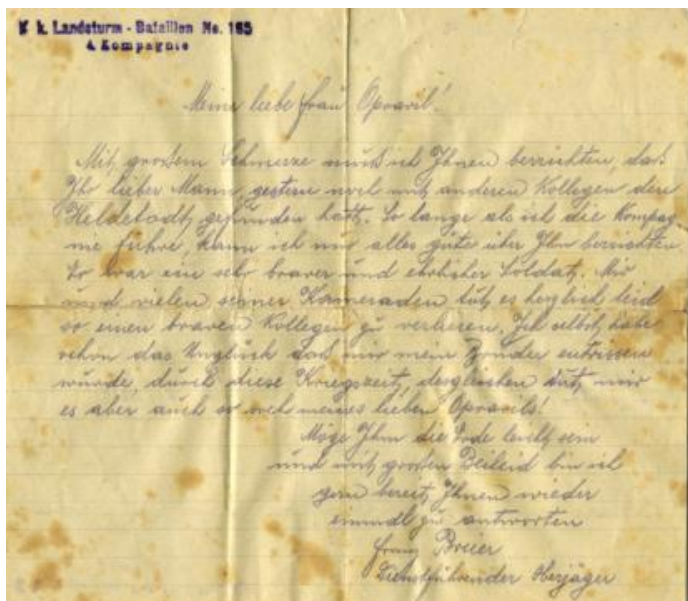
Instituce:	Historické muzeum Národního muzea
Lokalita:	Itálie
Datace:	20. století
Materiál:	látka
Technika:	šití
Inventární číslo:	H8-12468

Klobouk italského legionáře byl součástí uniformy vojáků, kteří během první světové války dobrovolně bojovali v zahraničním vojenském odboji na straně Dohody. Klobouk zdobí zelená bambulka, jež značí vojákovu příslušnost k 3. praporu. Do bambulky je vsazeno kohoutí péro, které prozrazuje, že byl u jednotky nováčkem. Na přední straně je našit černý sokol s bíločervenou bikolórou. Českoslovenští legionáři bojovali nejen v Itálii, ale také v Rusku a ve Francii. Vojska každé země měla své charakteristické uniformy. Proti rakousko-uherské armádě bojovalo celkem asi 90 000 vojáků, více než 5 500 z nich v bojích přišlo o život.

Otázky k zamyšlení:

- 1. V e které známé bitvě se českoslovenští legionáři nejvíce vyznamenali?*
- 2. Návrat legionářů po válce nebyl vždy zcela jednoduchou záležitostí. Kdy se do Československa vrátili poslední legionáři? Kde bojovali?*

1918 – OZNÁMENÍ O ÚMRTÍ

Instituce:	Historické muzeum Národního muzea
Lokalita:	Rakousko
Datace:	1918
Materiál:	papír
Technika:	rukopis
Rozměr:	18 × 20 cm
Inventární číslo:	Soukromá sbírka Anny Kudličkové 006

Podobné oznámení o úmrtí dostávali v období první světové války (29. 7. 1914 – 11. 11. 1918) příbuzní mnoha padlých vojáků. Jedním z nich byl i pan Opravil. Jeho žena dostala v samém závěru války následující psaní: *„Vážená paní Opravilová, s největší bolestí vám musím oznámit, že Váš drahý manžel spolu s dalšími kolegy skončil hrdinskou smrtí. Za celou dobu, co jsem vedl rotu, o něm mohu říci jen to nejlepší. Byl to velmi statečný a čestný voják... I na mě samotného dopadlo neštěstí této války, když jsem přišel o bratra, a právě proto mě tak bolí i odchod mého milého Opravila. Budiž mu země lehká, přijměte hlubokou soustrast a jsem ochoten Vám kdykoliv odpovědět. Franz Breier, službu konající rotmistr.“*

Otázky k zamyšlení:

1. Mnohdy proti sobě stáli vojáci z téhož soustátí, na italské frontě dokonce Češi proti Čechům. Víte, které válečné operace se toto především týkalo?
2. Nejen korespondence vojáků, ale i některá literární díla mohou sloužit k bližšímu pochopení hrůz 1. světové války. Uveďte příklady tří světových nebo českých autorů, kteří se pomocí psaní s následky války vyrovnávali nebo jí ve svých dílech jinak zohledňovali.

1918 – KAREL KRAMÁŘ NA TERASE SVÉ VILY

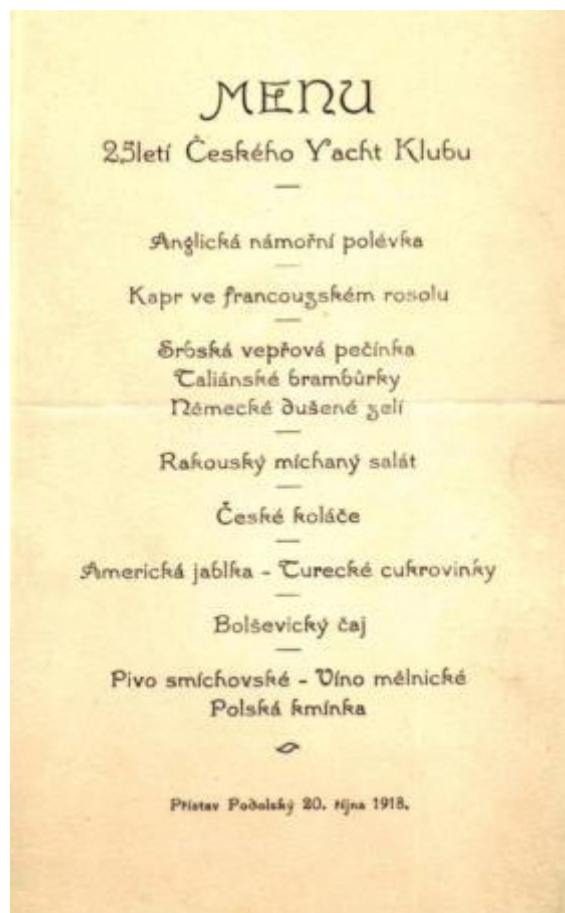
Instituce:	Historické muzeum Národního muzea
Lokalita:	Praha
Datace:	1918
Materiál:	papír
Technika:	fotografický proces
Rozměr:	10 × 15 cm
Inventární číslo:	ANM, Karel Kramář, inv. č. 2981_1

Karel Kramář (27. prosince 1860 – 26. května 1937), československý politik, představitel mladočeské strany a ministerský předseda první republiky, je na tomto snímku vyfotografován na terase své vily. Začátkem první světové války se stal Kramář ústřední postavou domácího odboje proti Rakousku-Uhersku. V roce 1915 byl zatčen a spolu s Aloisem Rašínem odsouzen k trestu smrti pro velezradu a vyděračství. Císař Karel I. všechny obviněné amnestoval, to ovšem české politiky v jejich snaze o samostatný stát neobměkčilo. Kramář stanul v čele Národního výboru, který jako první československý politický orgán připravoval podmínky pro převzetí státní moci. A 28. října 1918 se to konečně podařilo – byla prohlášena nezávislost Československa.

Otázky k zamyšlení:

1. Jak se jmenovala politická strana, kterou Karel Kramář založil?
2. Jakou má dnes Kramářova vila oficiální funkci a kde stojí?

1918 – MENU NA OSLAVĚ 25 LET ČESKÉHO YACHT KLUBU

Instituce:	Historické muzeum Národního muzea
Lokalita:	Rakousko-Uhersko
Datace:	1918
Vydavatel:	Český Yacht-Klub
Materiál:	papír
Technika:	tisk
Rozměr:	16,7 × 10,4 cm
Inventární číslo:	f. Josef Rössler-Ořovský k. 5, inv. č. 375"

Menu na oslavu 25 let od založení Českého yacht klubu bylo podáváno 20. 10 1918 v kolébce českého jachtingu, v Podolí. Hlavním iniciátorem založení klubu byl Josef Rössler-Ořovský (1869–1933), všestranný sportovec a organizátor sportu, který klub založil už v roce 1893. Český yacht klub vznikl jako jeden z vůbec prvních jachetních klubů ve střední Evropě.

Otázky k zamyšlení:

1. Většina lidí by si takovéto menu samozřejmě dovolit nemohla. Zkuste odhadnout, jaká byla průměrná cena základních potravin, jako je chleba, brambory, vejce, mléko, maslo nebo litr piva, když průměrná mzda dělníka byla asi 550 Kčs. Porovnejte situaci se současností.
2. Jaké bylo nejoblíbenější jídlo prvního československého prezidenta, Tomáše Garrigua Masaryka? Jak se tento pokrm podával?

1918 – LIST ZE STANIČNÍ KNIHY – BENECKO

Instituce:	Historické muzeum Národního muzea
Lokalita:	Rakousko-Uhersko, Československo
Datace:	kolem 1918
Materiál:	papír
Technika:	rukopis
Rozměr:	29 × 23 cm
Inventární číslo:	Sb. Turistika, inv. č. 36

List ze staniční knihy Benecko zobrazuje zápis z rozmezí 23. 12 1918 – 6. 1. 1919, z období „prvních Vánoc ve svobodné Československé republice“ na horské boudě Benecko v Krkonoších. Hned jako první je na tomto listu podepsaný Josef Rössler-Ořovský, zakladatel Českého ski-klubu (1887) a Svazu lyžařů v Království českém (1903). Tento iniciátor zimních sportů byl také původcem myšlenky staničních knih, které sám postupně umisťoval na významné krkonošské boudy. Celkem bylo v letech 1903–1922 položeno 24 staničních knih, jejichž konečný rozsah více než 5000 stránek textů, poezie, obrázků a fotografií mapuje nejen události související s lyžařským sportem, ale také historii Krkonoš od konce 19. století.

Otázky k zamyšlení:

1. Česko má dnes jedny z nejlépe a nejhustěji značených turistických tras. Značení bylo prakticky od začátku v rukou Klubu českých turistů (který prošel několikrát změnou názvu). Kam sahají počátky značených turistických tras?

1918 – FOTOGRAFIE CELY V DOLNORAKOUSKÉM MÖLLERSDORFU

Instituce:	Historické muzeum Národního muzea
Lokalita:	Möllersdorf
Datace:	1918
Materiál:	papír
Technika:	fotografický proces
Rozměr:	8,7 × 13,7 cm
Autor fotografie:	Karl Linansky, Kunstfotograf Traiskirohen bei Baden
Inventární číslo:	ANM, Karel Kramář, k. 92, inv. č. 2410, po 1918

Fotografie cely v dolnorakouském Möllersdorfu, kde byli vězněni Karel Kramář a Alois Rašín. V důsledku zatčení, věznění a trestu se z Karla Kramáře a Aloise Rašína stali národní mučedníci a posléze hrdinové, kteří trpěli pro svobodné Československo. Po válce se pak v tisku pravidelně objevovaly oslavné články a vzpomínky k výročím souvisejícím s vězněním. Dokonce byly vydány i pohlednice s fotkami vězení.

Otázky k zamyšlení:

1. Členství, ve které politické straně oba muže spojovalo?
2. V roce 1923 byl přijat tzv. Zákon na ochranu republiky. Stalo se tak v reakci na smrt Aloise Rašína. Jak tento politik zemřel?

1918 – DIPLOM PRO ÚČASTNÍKY SOKOLSKÝCH ZÁVODŮ DOROSTU

Instituce:	Historické muzeum Národního muzea
Vydavatel:	Sokol Nusle
Lokalita:	Rakousko-Uhersko
Datace:	1915
Materiál:	papír
Technika:	tisk
Inventární číslo:	Sb. Diplomů, inv. č. 1471

Diplom pro účastníky sokolských závodů dorostu, které se konaly v Nuslích 13. června 1915, nese ve spodní části motto: „Aby druzi bratřici nám dorostli v muže silné, zraků jiskrných“. V období vzniku první republiky se Sokol podílel na převzetí moci. V říjnu 1918, kdy byl stále velký počet československých vojáků mimo republiku, pomáhaly sokolské hlídky udržovat pořádek a klid ve městech. Nezanedbatelný byl i vliv zahraničních sokolských sdružení, která pomáhala ovlivňovat názory svého okolí ve prospěch samostatnosti Československa.

Otázky k zamyšlení:

1. Kdo je dnes považován za zakladatele Sokola?
2. Jaké další prvorepublikové tělovýchovné nebo výchovné spolky znáte? Uveďte alespoň tři příklady.

1918 – VÁČEK NA TABÁK

Instituce:	Historické muzeum Národního muzea
Lokalita:	Rakousko-Uhersko
Datace:	1914
Materiál:	kůže
Technika:	šití
Rozměr:	délka 17,5 cm
Inventární číslo:	H2-69944

Váček na tabák z jemné bílé kůže, sešívaný ze čtyř dílů zdobí černý tisk s polovičními portréty císaře Františka Josefa I., císaře Viléma II. se scénou vítání vojáka s rodinou a vyobrazení rakouského a pruského praporečníka podávajících si ruce. Pod tímto vyobrazením je nápis VIRIBUS UNITIS (česky „Spojenými silami“). Pod panovníky jsou vyobrazeny státní znaky Německa a Rakouska, u horního okraje zase vojenské emblémy, císařské koruny a letopočet 1914. Horním okrajem je provlečena zelená šňůrka, dole zelený střapec.

Otázky k zamyšlení:

1. Co byla viržinka?
2. Mohli si lidé za 1. republiky koupit v obchodě cigarety bez filtru?

1918 – ŠKOLNÍ TŘÍDA

Instituce:	Historické muzeum Národního muzea
Lokalita:	Praha
Datace:	1913
Materiál:	papír
Technika:	fotografický proces
Inventární číslo:	Soukromá sbírka Jana Böhma 001

Na fotografii z roku 1913 vidíme chlapeckou školní třídu městské školy v Praze. Nejnižším stupněm vzdělání byly tehdy obecné školy, které děti navštěvovaly 8 let a učily se zde český jazyk, počty, psaní, reálie, geometrii, zpěv, tělocvik a náboženství. Dále existovaly školy měšťanské, které nabízely vyšší vzdělání než školy obecné a byly určeny pro děti městské a pro děti venkovské chudiny, které nešly na střední školu. Měšťanské školy byly osmileté nebo tříleté, které navazovaly na 5. ročník obecné školy. V posledních třech ročnících měšťanky byli žáci odděleni podle pohlaví.

Otázky k zamyšlení:

- 1. Pro ženy bylo dlouhou dobu prakticky nemožné získat v Rakousku-Uhersku vysokoškolské vzdělání. První žena na české univerzitě promovala v roce 1900 právě v době, kdy zde byl na návštěvě císař, který s ní dokonce krátce promluvil. Jak se tato žena jmenovala a kterou fakultu, případně obor vystudovala?*
- 2. Mohli již chlapci na fotografii po dokončení obecné školy studovat tzv. „reálné gymnázium“?*

1918 – VYSVĚDČENÍ O ŘIDIČSKÉ ZKOUŠCE JAROSLAVA KALVY

Instituce: Historické muzeum Národního muzea
 Vydavatel: c. k. Policejní ředitelství v Praze, Dopravní kancelář
 Lokalita: Rakousko-Uhersko
 Datace: 1913
 Materiál: papír
 Technika: tisk
 Rozměr: 19 × 11 cm
 Inventární číslo: f. Jaroslav Kalva, k. 1, legitimace

Vysvědčení o řidičské zkoušce opravňovalo pana Jaroslava Kalvu (1878–1952) řídit osobní automobilové vozy. Vlastnit a řídit automobil nebylo v roce 1913, kdy byl průkaz vydán, vůbec běžné. Jaroslav Kalva ovšem nebyl běžný muž, byl to známý sportovní novinář, propagátor motoristického sportu a letectví

Otázky k zamyšlení:

Jakou značku osobního automobilu si mohl Jaroslav Kalva v roce 1913 pořídit?

2. Pokud Jaroslav Kalva řídil svůj automobil i po vzniku Protektorátu, musel si – oproti silničním pravidlům 1. republiky - zvyknout na jednu výraznou změnu. Víte, o co šlo?

1918 – HONEBNÍ LÍSTEK

Instituce: Historické muzeum Národního muzea
 Lokalita: Rakousko-Uhersko
 Datace: 1913
 Materiál: papír
 Technika: tisk
 Inventární číslo: f. Rudolf Richter, k. 1, inv. č. 18

Honební lístek vydal roku 1913 Okresní výbor v Karlíně a jeho součástí byl také honební kalendář, který přehledně zobrazoval, které druhy zvěře bylo možné v daný měsíc lovit. Majitelem dokumentu opravňujícího k lovu byl Rudolf Richter (1883–1962) – sportovní funkcionář, člen AC Sparta, ČÚJV, ČOV a v letech 1902–1961 první startér běchovického běhu.

Otázky k zamyšlení:

1. Velice nadšeným a pilným lovcem byl také rakousko-uherský následník trůnu, František Ferdinand d'Este. Kde dnes můžete vidět vystavenou velkou část jeho loveckých trofejí?
2. V 60. letech 19. století byl vydán jeden z vůbec prvních zákonů na ochranu přírody v Rakousku – Uhersku. Čeho se tento zákon týkal?

1918 – STOKORUNA

Instituce:	Historické muzeum Národního muzea
Vydavatel:	mincovna Vídeň
Lokalita:	Vídeň
Datace:	1908
Materiál:	zlato
Technika:	ražba
Inventární číslo:	H5-147469

Pamětní zlatá stokoruna byla vyražena v roce 1908 k 60. výročí nastoupení Františka Josefa I. na trůn. Na líci mince je zobrazen císař František Josef I. hledící vpravo. Korunová měna byla v Rakousku-Uhersku zavedena v roce 1892 a byla přímo vázána na zlato. Koruna (latinsky „corona“, německy „krone“) byla ražena jako zlatá mince v hodnotách 10, 20, a 100 korun, dále v podobě stříbrných mincí v hodnotách 1, 2 a 5 korun. Drobné mince se razily ze slitin niklu a bronzu. Mince platily až do 28. října 1918.

Otázky k zamyšlení:

1. Z kolika haléřů se koruna za Rakousko-Uherska skládala?
2. Po vzniku Československa bylo nutné provést měnovou reformu. Ta proběhla v několika fázích, základní jednotkou byla určena koruna československá. V jakém poměru byla tato měna k rakousko-uherské koruně?
3. Co byly tzv. „vinětky“?

1918 – ŠKOLNÍ BRAŠNA S PSACÍM NÁČINÍM

Instituce:	Historické muzeum Národního muzea
Lokalita:	Čechy
Datace:	kolem 1900
Materiál:	kůže
Technika:	šití
Inventární číslo:	H2-140685_a-c

Školní brašnu z hnědého plátna s oplechovanými rohy, plechovým zámekem a dvěma uchy lemuje kůže. Břidlicová tabulka v dřevěném rámečku má na jedné straně pravidelně rozsazené body, na druhé bílé linky, do otvoru v rámečku je provléknuta modrá stužka a k ní přivázána houbička. Školní potřeby z počátku století dále ilustruje pět pisátek-kamínků se zlatými a stříbrnými papírovými přelepy, násadka z brkového pera s kamínkem, násadka dřevěná, černá na pero, písátko-kamínek v červenočerném papírovém přelepu a dvě malé plátěné peněženky.

Otázky k zamyšlení:

- 1. Co byla obdoba dnešní základní školy? Které předměty se na tomto nejnižším vzdělávacím stupni vyučovaly?*
- 2. Na obrázku je vidět násadka z brkového pera. Ze kterých ptáků se brka na psaní používala nejčastěji? Kromě ptačích per se v této době už používala i jiná pera. Víte, z jakého materiálu se vyráběla? Jaká byla jejich výhoda proti ptačím brkům?*

1918 – ŽERTOVNÉ PARTE O SKONU RAKOUSKO-UHERSKA

Instituce:	Historické muzeum Národního muzea
Lokalita:	Praha
Datace:	28. 10. 1918
Materiál:	papír
Technika:	tisk
Rozměr:	26,5 × 19, 5 cm
Inventární číslo:	H8-2916

Žertovné parte o skonu rakousko-uherské monarchie z 28. 10. 1918 demonstruje atmosféru, která panovala v době vzniku samostatného československého státu. Občané nově vyhlášené republiky neskrývali své nadšení. Zbavovali se všech symbolů starého mocnářství a na ulicích bylo k vidění i parte oznamující: „*Rakousko-Uhersko dokonalo vyhlášením československého státu v pondělí 28. října 1918 k velké radosti nás všech, kteří jsme úpěli po 300 let pod jeho pařáty. Pohřbeno bylo slavnostně i se všemi znaky svými a orly, které ze svých sídel odstraněny byly a budou sníti o své poslé slávě. Děkovně projevy následovati budou, až se ustálejí naše mysle.*“

Otázky k zamyšlení:

Které konkrétní územní celky rozpadlého Rakousko-Uherska nově vzniklá Československá republika zahrnovala?

1918 – DOPISNICE

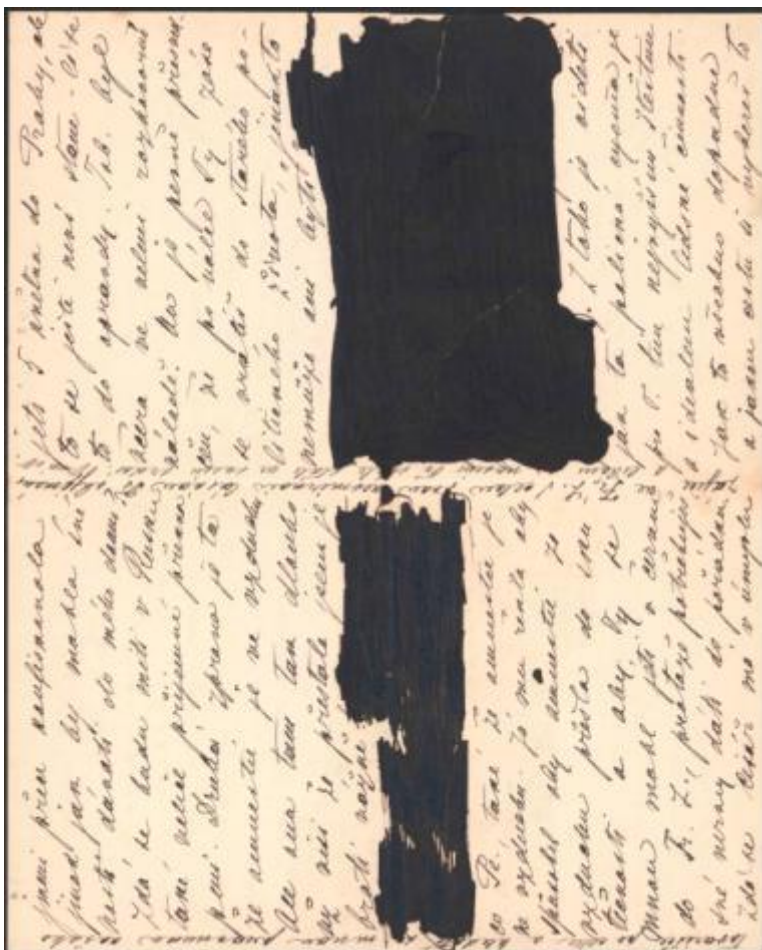
Instituce:	Historické muzeum Národního muzea
Lokalita:	Rakousko
Datace:	9. 10. 1917
Materiál:	papír
Technika:	tisk
Rozměr:	10 × 15 cm
Inventární číslo:	Soukromá sbírka Anny Kudličkové 005

Tuto dopisnici (tzv. feldpostku) poslal polní poštou z fronty první světové války své rodině český voják Františka Opravil. Je dokladem toho, že vojáci různých národností měli možnost, pokud nebyl čas na psaní dlouhého dopisu, uvědomit rodinu, že jsou v pořádku alespoň formou této karty. Tyto předtištěné karty v několika jazycích rakousko-uherského soustátí byly hojně užívány také kvůli tomu, že usnadňovaly práci cenzorům. V devíti jazycích je zde předtištěn nápis: „Jsem zdrav a daří se mi dobře“. A nechybí ani upozornění: „Na tomto lístku nesmí se nic jiného sdělit“.

Otázky k zamyšlení:

1. Které jazyky dokážeš na této dopisnici rozpoznat?
2. Proč se rakouské úřady obávaly úniku informací z fronty?

1918 – DOPIS NADĚŽDY KRAMÁŘOVÉ MANŽELOVI

Instituce: Historické muzeum Národního muzea
 Lokalita: Vídeň
 Datace: 1917
 Materiál: papír
 Technika: Rukopis
 Rozměr: 25,5 × 20,5 cm
 Inventární číslo: ANM, Karel Kramář, inv. č. 60

Tento dopis adresovala Naděžda Nikolajevna Abrikosová svému manželu Karlu Kramářovi do dolnorakouského Möllersdorfu, místa, kde byl Kramář pro svou činnost v československém domácím odboji naposledy vězněn. V dopise je patrný zásah rakouské cenzury, která v Naděždiných dopisech pasáže, jež si Kramář nesměl přečíst, začernovala. Dle nařízení soudu mohla Naděžda svému choti psát pouze jednou týdně.

Otázky k zamyšlení:

Kdy byl Karel Kramář zadržen a na jak dlouho?

1918 – VÝKAZ O SPOTŘEBĚ CHLEBA A MOUKY

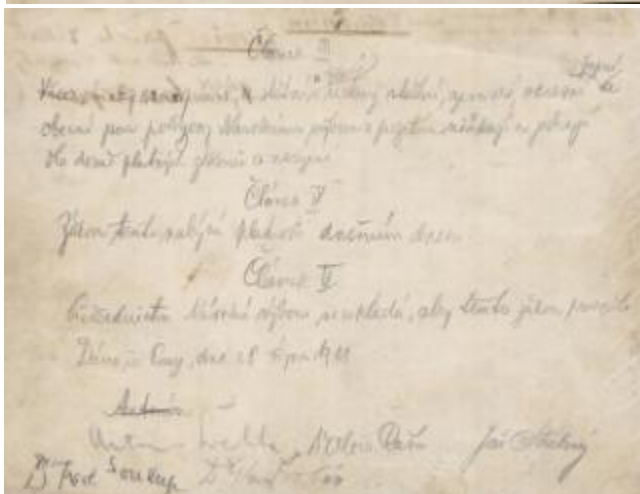
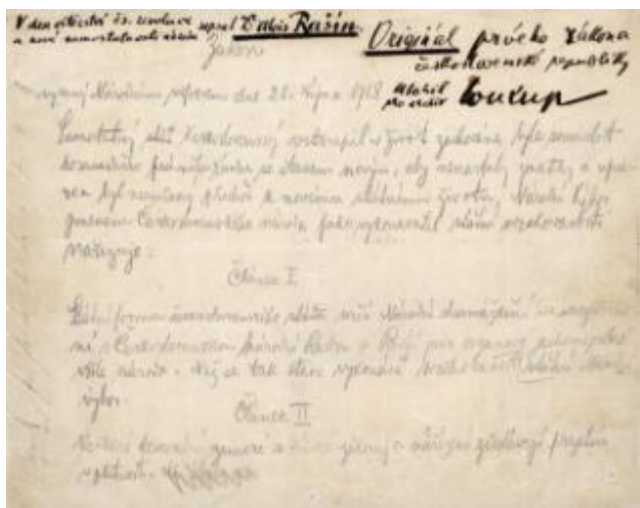
Instituce: Historické muzeum Národního muzea
 Lokalita: Praha
 Datace: 1916
 Materiál: papír
 Technika: tisk
 Inventární číslo: H8-15566

Výkaz Království Českého o spotřebě chleba a mouky platný od 9. do 28. července 1916, který vydal Obecní úřad Chlístov-Těpeře. Dotyčný/á si za něj mohl/a koupit buďto 1960 g chleba či 1260 g chleba a 500 g mouky, anebo 1470 g chleba, popřípadě 1260 g chleba a 150 g mouky.

Otázky k zamyšlení:

1. Jak 1. světová válka ovlivnila stravování obyvatel českých zemí?
2. Proč je 1. světová válka označována jako válka totální?

1918 – KONCEPT PRVNÍHO ZÁKONA ČSR

Instituce:	Historické muzeum Národního muzea
Lokalita:	Praha
Datace:	28. 10. 1918
Materiál:	papír
Technika:	rukopis
Rozměr:	21 × 12,5 cm
Inventární číslo:	ANM, fond A. Rašín, 814, AKP CR č. 62

Rukopisný koncept prvního zákona Československé republiky – prohlášení o naší státní samostatnosti – z 28. října 1918 se dochoval v osobním fondu JUDr. Aloise Rašína. Kdo by očekával, že tento významný státoprávní dokument má honosnou, oficiální podobu, bude zklamán – zažloutlý list papíru formátu A5 je po obou stranách popsán obyčejnou tužkou rukou Aloise Rašína a nese podpisy dalších členů Národního výboru: Antonína Švehly, Jiřího Stříbrného, Františka Soukupa a Vavro Šrobára. V roce 2008 byl v Národním archivu odborně restaurován.

Otázky k zamyšlení:

Jaké byly hlavní rozdíly mezi politickým systémem Rakouska-Uherska a nově vzniklé Československé republiky?